

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero VN/2465/2023

Liikenne- ja viestintäministeriölle

www.lausuntopalvelu.fi

Valtioneuvoston asetusero luonnos valtionavustukseksi tiedonvälityksen ja uutismedioiden tukemiseen vuonna 2023

Uutismedian liitto kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto Valtioneuvoston asetusero luonnoksesta valtionavustukseksi tiedonvälityksen ja uutismedioiden tukemiseen vuonna 2023 ("luonnos").

Esitämme ministeriön jatkovalmistelua varten kunnioittavasti seuraavaa.

Uutismedian liiton pääviestit

- Valtionavustuksen tavoite tukea kattavaa ja yhteiskunnallisesti tärkeää tiedonvälitystä sekä monipuolista ja monimuotoista uutistoimintaa on kannatettava.
- Ehdotettu mediatuki ei ole kilpailuneutraali, eikä tasapuolinen. Luonnos kohdistaa valtionavustuksen suhteellisesti huomattavan suurena pienikokoisille yrityksille. Samalla valtaosa pienistä paikallislehdistä jää lähes olemattomalle avustukselle, koska niitä julkaisee suuri yritys.
- Monipuolisten riippumattomien tiedotusvälineiden elinvoimaisuuden varmistamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista mediapolitiikkaa. Tiedonvälityksen tukemista tulisi arvioida kokonaisuutena. Osana mediapolitiikkaa ja julkisten varojen käyttöä tulisi jatkossa arvioida myös julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rooli. Yleisradion rahoituksen taso tulisi harkita ottaen huomioon erityisesti vaikutukset kattavan moniäänisen mediakentän säilymiseen.
- Digitaalisiin ja painettuihin lehtiin kohdistuvan arvonlisäveron alentaminen olisi tasapuolinen ja tehokas tukimuoto. Arvonlisäveron alentamisen etu luonnokseen verrattuna on, että sen vaikutus kohdistuu tasapuolisesti kaikkiin lehtiin, jotka lukija katsoo maksamisen arvoisiksi. Se ei myöskään vaikuttaisi vääristävästi mediamarkkinoihin, kun päättäjien ei tarvitse arvottaa erilaisia lehtien omistuksen malleja tai erilaisia sisältöjä.
- Mahdollisten valtionavustusten tulee jatkossa kohdistua tasapuolisesti kaikille uutismedioille. Mikäli Suomessa valitaan tiedonvälityksen ja uutismedioiden

tukemiseen jatkossa yhdeksi keinoksi valtionavustus, tulisi pysyvemmän tukimuodon olla mahdollisimman tasapuolinen EU:n komissiolle etukäteen ilmoitettava valtiontukitoimenpide.

Luonnoksessa ehdotettu valtionavustus ei takaa tukea pienille sanomalehdille

Uutismedian liitto kiinnittää ministeriön huomiota siihen, että luonnos ohjaa valtionavustuksen suhteellisesti suurempana pienikokoisten yritysten hyväksi. Kaikki pienet sanomalehdet eivät kuitenkaan pääse tasaveroisesti valtionavustuksen piiriin. Ehdotettu mediatuki ei siten ole tasapuolinen ja kilpailuneutraali.

Asialla on merkitystä siksi, että maamme paikallisista sanomalehdistä ja kaupunkilehdistä 68 prosenttia (129/191) on niin sanottuja konsernilehtiä, jotka omistaa suuri lehtikustantaja. Demokratialle tärkeä paikallinen uutismedia onkin suurelta osin isojen lehtikustantajien varassa. Konsolidaatio on paikallisille lehdille keskeinen selviytymisen ja säilymisen keino. Yksinään tai hyvin pienissä yhtiöissä paikallislehtien on vaikea panostaa digitalisaation vaatimaan kehitystyöhön ja kasvaviin jakelukustannuksiin.

Uutismedian liitto huomauttaa, että sanomalehden iso omistajayhtiö ei merkitse sitä, että sanomalehti ei tuottaisi mediatuen tarpeessa olevaa riippumatonta, paikallista journalismia. Uutismedian liiton näkemyksen mukaan luonnos ei tältä osin saavuta sille asetettuja tavoitteita.

Luonnoksen mukaan valtionavustuksen myöntämisessä noudatettaisiin de minimis -tukea koskevia säännöksiä, jolloin yksittäinen avustuksen saajayritys (eli esimerkiksi lehtikustantajakonserni) voi saada avustusta maksimissaan 200 000 euroa kolmen verovuoden aikana. De minimis -sääntöjen mukainen maksimi rajoittaa voimakkaasti avustuksen kohdistumista suurempiin yrityksiin, jotka kuitenkin kustantavat lukuisaa määrää alueellisesti ja paikallisesti elintärkeitä uutismedioita.

Luonnoksen ehdotus ei ole kilpailuoikeudellisesti ongelmaton

De minimis -säännön 200 000 euron tukikatton vuoksi tuki jakautuu epätasaisesti lehdille.

Pienempien lehtikustantajayhtiöiden lehdet toimituksineen saavat avustusta suhteellisesti paljon enemmän kuin lehdet, jotka ovat osa suurempaa lehtikonsernia. Se, että pienet sanomalehdet saavat eri kokoisissa lehti-yhtiöissä hyvin erisuuruisia valtionavustussummia, ei ole tasapuolista, eikä se sovi kestävästä tukimuodosta malliksi.

De minimis -tukeen perustuva valtionavustus ei kestä kriittistä tarkastelua varsinkaan jatkuvana tukimuotona. De minimis -tukeen perustuva valtionavustus ei ole neutraali, ja se olisi toistuessaan omiaan vaikuttamaan markkinoihin. Esimerkiksi paikallisten sanomalehtien omistuksen konsolidaatio voi vähentyä, mikä johtaisi osaltaan paikallisen uutismedian loppumiseen joillakin paikkakunnilla. Se ei voi olla hyvää tarkoittavan mediatuen seuraus.

Uutismedian liitto katsoo, että tiedonvälityksen valtionavustus tulisi myöntää selkeisiin, tasapuolisiin kriteereihin perustuen niin, että journalismi säilyy riippumattomana ja valtionavustus kohtelee kaikkia lehtikustantajia kilpailuneutraalisti.

Suomi tarvitsee kokonaisvaltaisen mediapolitiikan

Monipuolisten suomalaisten riippumattomien tiedotusvälineiden elinvoimaisuuden varmistamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista mediapolitiikkaa.

Media-alaa koskeva päätöksenteko on nykyisin Suomessa siiloutuneena useisiin ministeriöihin. Median toimintaedellytyksiin vaikuttavia taloudellisia päätöksiä ja sääntelyhankkeita tulisi arvioida hyvissä ajoin, ennakoivasti ja keskitetysti.

Uutismedian liitto pitää tärkeänä, että suomalaisen vastuullisen ja laadukkaan mediatarjonnan toimintaedellytyksiä arvioidaan jatkossa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Mediapolitiikkaan tulee sisällyttää kaikki kotimaiseen mediatarjontaan vaikuttavat julkisen vallan päätökset ja toimenpiteet. Laadukkaat, ammattimaiset journalistiset sisällöt luovat suomalaisille hyvinvointia, rakentavat yhteiskuntaluottamusta ja turvaavat henkistä huoltovarmuutta. Monimuotoinen, luotettava ja riippumaton uutismedia turvaa kansalaisten tiedonsaannin, mahdollistaa toimivan demokratian ja vahvistaa suomalaisten kestävyyttä disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista vastaan.

Olennaista on myös varmistaa mediapolitiikalla, etteivät yksittäiset säädöshankkeet ainakaan heikennä kotimaisten tiedotusvälineiden elinvoimaisuutta.

Lehtien arvonlisäveron alentaminen olisi tasapuolinen ja tehokas tukimuoto

Lehtiin kohdistuvan arvonlisäveron alentamisen etu luonnoksen ehdotukseen verrattuna on, että alentamisen vaikutus kohdentuisi tasapuolisesti kaikkiin lehtiin, jotka lukija katsoo maksamisen arvoisiksi.

Arvonlisäveron alentaminen ei vääristäisi mediamarkkinoita, koska päättäjien ei tarvitse arvottaa erilaisia lehtien omistuksen malleja tai erilaisia sisältöjä.

Arvonlisäveron lasku lisäisi hintojen alentumisen kautta lehtien kysyntää. Se kasvattaisi alan nettomyyntiä ja työllisyyttä. Kannattavuuden parantumisella olisi positiivinen vaikutus kuluttajille tarjottaviin julkaisuihin ja journalismiin kohdistuviin investointeihin.

Alentamalla veroa Suomi mahdollistaa investoinnit tulevaisuuden uutismedian sisältöpalveluiden muotoiluun. Verkkoympäristössä veronkevennys lisää ammattimaisen luotettavan journalismin tarjontaa ja kaventaa informaatiovaikuttamisen kaikupohjaa.

Toimituksellinen palkkatuki on hyvä lähtökohta valtionavustukselle

Riippumaton journalismi on yksi demokratian edellytyksistä. Uutismedian liitto katsoo, että valtionavustuksen myöntäminen kustannustukena toimittajien palkkoihin ja freelance-palkkioihin on journalismin riippumattomuuden kannalta hyvä lähtökohta.

On olennaista, että journalismin riippumattomuuden turvaamiseksi valtionavustuksen myöntämisen kriteerit pidetään tarkasti erillään journalismin sisällöllisestä arvioimisesta.

Valtionavustuksen tavoite on kannatettava

Luonnoksen mukaan valtionavustuksen tavoitteena on tukea kattavaa ja yhteiskunnallisesti tärkeää tiedonvälitystä sekä monipuolista ja monimuotoista uutistoimintaa. Uutismedian liiton näkökulmasta tavoite on kannatettava.

Uutismedian liitolla ei ole huomauttavaa luonnokseen kirjatusta uutismedian määritelmästä, valtionavustuksen yleisistä edellytyksistä tai avustuskelpoisista kustannuksista.

Mahdollisten valtionavustusten tulee jatkossa kohdistua tasapuolisesti kaikille uutismedioille

Luonnoksen kuvaama kertaluonteinen valtionavustus tiedonvälityksen ja uutismedioiden tukemiseen vuonna 2023 on aiemman koronatuon jatkeena pieni askel kohti muiden Pohjoismaiden mallia, jossa valtio huolehtii demokratialle välttämättömän moniäänisen median toimintaedellytyksistä.

Päärkeinona tulisi olla lehtitilausten arvonnisäveron nollakanta. Sen ohella on harkittavissa muiden Pohjoismaiden kaltainen pysyvämpi mediatukijärjestelmä. Mediatuen määrä on normaalioloissa ollut Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa 50–80 miljoonaa euroa. Koronakriisin vuoksi muut Pohjoismaat kasvattivat mediatukia 24–64 miljoonalla eurolla.

Mikäli Suomessa valitaan tiedonvälityksen ja uutismedioiden tukemiseen jatkossa yhdeksi keinoksi valtionavustus, tulisi mahdollisen pysyvemmän tukimuodon olla mahdollisimman tasapuolinen EU:n komissiolle etukäteen ilmoitettava valtioneuvoston päätös. Jaettavan valtionavustussumman tulisi myös olla huomattavasti nyt päätettyä suurempi.

Valtioneuvoston tulisi olla yhdenvertaisesti saatavilla kaikille sanomalehdille. Tuki ei saa vaikuttaa siihen, miten yhtiörakenteet mediamarkkinassa kehittyvät. Valtioneuvoston tulisi olla saatavilla kaikille uutismedioille riippumatta siitä, ovatko ne osa suurempaa lehtikonsernia vai pienempien lehtikustantajien sanomalehtiä.

Kattavan ja yhteiskunnallisesti tärkeän tiedonvälityksen sekä monipuolisen ja monimuotoisen uutistoiminnan tukemiseen tarkoitettuna valtionavustuksen tulee olla jatkossa tiedotusvälinemikekohtainen. Näin pystytään parhaiten turvaamaan monimuotoisen journalismin säilyminen sekä vastaamaan valtionavustuksen tavoitteisiin.

Suomessa median tuet keskittyvät Yleisradiolle

Uutismedian liitto on huolissaan siitä, että Suomessa median tukeminen merkitsee käytännössä julkisen palvelun yleisradioyhtiön, Yleisradion aseman vahvistamista yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden elinvoimaisuuden turvaamisen kustannuksella.

Esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna tiedonvälityksen tukeminen painottuu Suomessa vahvasti Yleisradion rahoittamiseen (LVM 2022:9 Mediatuen vaikuttavuuden ennakoarviointi). Mikäli nykyinen kehitys jatkuu, uutismedian suhteellinen tukiosuus Suomessa laskee entisestään.

Monipuolisen ja monimuotoisen uutistoiminnan turvaamisen ja moniarvoisten sisältöjen ja mielipiteiden kirjon edistämisen kannalta ei ole kestäväää, että painotus on erittäin vahvasti julkisen palvelun yleisradioyhtiön laajassa rahoittamisessa. Yksityisten tiedotusvälineiden, kuten uutismedian, säilyminen laajasti Suomessa ei voi olla pienimuotoisten, kertaluonteisten ja ei-tasapuolisesti jaettavien mediatukien varassa.

Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rooli tulee jatkossa arvioida osana mediapolitiikkaa ja osana julkisten varojen käyttöä. Tiedonvälityksen tukemisesta on päätettävä kokonaisuutena. Yleisradion rahoituksen taso tulisi harkita ottaen huomioon yhtiön uusittu tehtävä ja vaikutukset kattavan moniäänisen mediakentän säilymiseen.

Uutismedian liitto ry

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja

Uutismedian liitto on sanomalehtien, kaupunkilehtien ja muiden yksityisten uutismedioiden julkaisijoiden toimialajärjestö. Uutismedian liitto on media-alan yhteistä edunvalvontaa hoitavan Medialiiton suurin jäsenjärjestö.